

BUDAPEST KAPUI

OSVÁT KATALIN JEGYZETEI RÉGI ÉS MAI VÁROSKAPUKRÓL

Kilátás a Vár déli kapujából
J. M. Kolb metszete, 1856.

244

A főváros közepe, az ország szíve: a nullás kilométerkő

Hiába koptatják képeslevelezőlapok szálai, neked és nekem, akár Debrecenben élünk, akár Budán, Tahitótfalu vagy Csepelen, mégis egy alig félnégyzetkilométernyi terület fejezi ki legjobban a fővárost. A Lánchíd, mely egyformán szép napsütéstől és esőtől fényesen s mögötte az alagút sötét tonka. A budai hídfővel szemben, az alagúttól néhány méterre áll egy szobor. Nem remekmű, mégis megnézem naponként, ha arra járok. Talapzatán különös szöveg: mindössze egy számjegy, a nulla. Nullás kilométerkő: kézzelfogható földrajzi fogalom, az ország közepe. A vérkeringés központja. Innen számítják a távolságot a nyolc műúton, amely Budapest-

től a határokig szeli át az országot, áthaladva a főváros közigazgatási határán, a város mai kapuin. Innen induljunk el Pest-Buda bástyákkal megerősített ódon kapuinak emlékét kutatni s mai kapukat látogatni, amelyeket már nem falak és tornyok, csak kilométerkövek, sínek és táblák jeleznek.

Toldi Miklós fegyverei

»...Hárman sem bírjátok súlyos buzogányát,
Parittyaköveit, öklelő kopjáját;
Füülnétek, látva rettenetes pajzsát,
És, kit a csizmáján viselt, sarkantyúját.«

A Bécsi-kapunál vagyunk. A meredek Ostrom utcán kapaszkodunk fel, jólesik megállni. Csak annyi időre, míg emlékezetünkbe idézzük Arany János négy sorát Toldi fegyvereiről. A mostani, az 1930-as években épített Bécsi-kapu helyén ugyanis valamikor Budavár erős falának északnyugati kapuja állott s a hagyomány szerint ide falazták be Toldi Miklós pajzsát, kopjáját, buzogányát. Itt is volt, Budavárnak a török iga alól történt felszabadításáig, 1686-ig. Kétszázhetven esztendő telt el azóta. S Budát kétszer kellett felszabadítani az idegen zsarnokság alól. A szabadságharc idején, majd 1945-ben, a nemzeti sülyedés mélypontján. De a múlt

emlékeibe berobban az élő történelem: autók, kocsik, gyalogosok haladnak át a Bécsi-kapu alatt. Munkások mennek az ásatásokhoz, műemlékek helyreállításához s állítanak szépenfaragott nemes köveket. A Bécsi-kapu tetején (hánszor kémleltek közeledő ellenséget onnan!), a keskeny utcán fiú és lány áll meg. Egymáshoz simulnak szorosan, lenéznek a városra — azt hiszem, nem sokat látnak belőle — és bizonyosan rossz néven vennék, ha most Toldi Miklós fegyvereiről vagy Budavár többi kapujáról beszélnék nekik. A »Vízikapuról, amely a Vízivárosba vezetett s a török világban Konstantinápolyi-kapunak hívták, a déli, Tabáni-kapuról, melyet Zsigmond király építtetett, s a Fehérvári-kapuról, amit Logodi-kapunak is neveztek, mert a Krisztina-tér helyén fekvő egykori Logod falucskán vitt keresztül. Ezeknek ma már nyomuk sincsen, mert »városrendezés« címén valamennyit lebontották, alkár-csak a pesti kapukat. (Hány értékes műemlékünk semmisült meg így!)

A Tyúkjáró-kaputól a Keleti Pályaudvarig*

Kilométerekben nincs messze egymástól útunk két végpontja, de időben vagy háromszáz esztendő választja el. Tyúkjáró-kapunak, Tyúkjáró-kapunak nevezte a pesti nép a XVII. század végétől a XIX. század elejéig azt a kis gyalogbejárót, amelyet a Lándor-fejérvári vagy Görögfejérvári, később Belgrádi-kapu befalazása után vágtak a városfalon, a mai Tolbucsin-körút vonalán. Itt kezdődött a városfal, a Dunánál, egyenesen keletnek futott a Kálvin-térig (itt volt a Kecskeméti-kapu, a mai villamosoknak helyén kör alapú kapuvédőbástyával), innen északnak húzódott a fal a Hatvani-kapuiig, majd a mai Deák-térig, ott fordult ismét a Dunának. A Váci-utca és Vörösmarty-tér sarkán az Északi-vagy Bécsi-kapu bocsátotta be a városba igyekvőket. Nem a Habsburg-birodalom:

fővárosáról neveztek bécsinek, hanem Pestbéce községről, mely a mai Angyal-föld táján terült el.

A pesti kapuk az 1700—1800-as évszázadfordulóig állottak, akkor bontották le valamennyit a városfallyal együtt s temették be a vízesárkot, mely a falakat körülvette.

A Hatvani-kapu emlékét őrző táblánál állunk. Golyók és szilánkok lyuggatták össze a finom, művészi domborművet, amely a Kossuth Lajos-utca modern forgalmában hitelesen őrzi a régi városkapu képét. A Tanács-körútról autóbussz fordul a Rákóczi-útra: az Állami Faluszínház kocsija. Eltűnik szemünk elől s a múltból merül fel egy kép... Fedett lovaskocsi közeledik. Loknisfejű, sovány gyerek lány száll le róla, a neve: Sohenbach Rozália. Jászberényből érkezett Pest városába, nem ismer senkit. Mi jól ismerjük,

A régi városfal tövében, a Kálvin-téren

A Hatvani-kapu helyén, a Tanács-körút és a Kossuth Lajos-utca sarkán

Mai postakocsi a Bécsi-kapu alatt

* A pesti kapukra vonatkozó adatokat Bevilacqua Borsodi Béla volt szíves tanulmányából közlésre átengedni.

**Budapest legnagyobb modern kapuja:
a Keleti Pályaudvar**

s azt is tudjuk mi lesz belőle: a magyar színészet úttörője, Déryné Széppataki Róza.

Ismét átugrunk vagy százötven esztendődt, most már előre, a jelenbe. Megérkezünk a modern város legnagyobb kapujához, a Keleti pályaudvarra. Naponta száz-ezer ember fordul meg itt: átlagosan ötvenezren utaznak vidékre s ugyanennyien jönnek a fővárosba.

S hány ezren és tízezren érkeznek naponként személygépkocsikon és teherautókon, kerékpáron és parasztszekerén, az országúti kapukon át! Fejezzük be körsétánkat egy ilyen utazással,

a 7-es számú műúton

Autó halad a hetes számú, balatoni úton a főváros felé. Elhagyta már Erdet, a tájra lassan szürkéség borul, bent a kocsiban csak a mögöttünk jövő autók reflektorai világítanak, meg a felparázló cigaretták. Minden dunántúli »kiszállás«, vasárnapi balatoni kirándulás legszebb pillanata közeledik. Az út szélén ősziбарackfák állnak, a vidék búcsúját intik. Még látja az ember a somogyi dombokat, bőre még őrzi a balatoni napot, még érzi a martonvásári erdő illatát, és feltűnik a tábla: Budapest. Itt a kapu, a határ, a 15-ös kilométerkő. Ilyenkor tör rá az emberre az egésznap vagy többnapos út fáradalma, a sötét kocsiban kényelmesebben nyújtózik el az ülésen: itthon vagyunk. Szerpentin emelkedőjén megy a kocs, sebességváltás, már csak néhány kerékforduló. A domb tetejére értünk, jó lenne megállni, de keskeny az út, előttünk ka-

**Őszibarack üdíti fel Budapest határában:
az eltikkadt vándort**

nyar, mögöttünk kocsikaraván, menni kell tovább. A szerpentin lejtőjéről — az mellett a Kamaraerdő — élénk társaság panoráma.

A kép szépsége önmagában teljes, nem kell nézni. És erősen, mert hamar eltűnik s aztán már csak részeiben látjuk a várost. Nézni kell szótlanul: előttünk csillog és lüktet hazánk szíve, a főváros szerelmünk: Budapest.

**GINK KÁROLY, MAGYAR FOTÓ
FELVÉTELEI**

Látkép a Kamaraerdőről

